

* * *

Citrad Václav POSPÍŠIL, *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, wyd. Krystal OP, Praha 2000, 269 ss., ISBN 80-85929-38-4

Prezentowana książka jest znakiem zmian, jakie zaszły w Kościele katolickim w Czechach w ostatnim dziesięcioleciu. Kościół odradza się w różnych dziedzinach swej aktywności, także w działalności teologicznej. Pojawia się nowe pokolenie teologów, którzy w uczelniach zagranicznych, najczęściej rzymskich, przygotowywali się do pracy naukowej. Wielu z nich wchodzi w świat teologii z aktywnością i gorliwością właściwą chrześcijanom mającym świadomość odnowy ich wspólnoty kościelnej. Należy do nich z pewnością o. C.V. Pospíšil OFM, który w 1995 r. uwieńczył doktoratem studia w Antonianum w Rzymie, a od 1996 r. jest pracownikiem naukowym na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu w Ołomuńcu.

Chrystologiczna praca o. Pospíšila nosi wyraźne ślady naukowego rodowodu autora. Zarówno zawarte w niej teologiczne poglądy, jak cytowana literatura pokazują, z jakiego kręgu myśli teologicznej autor się wywodzi. Sam zresztą zaznacza w Przedmowie, że pozostaje pod wpływem W. KASPERA, M. BORDONIEGO i B. SESBOÜÉGO (s. 9). Jest rzeczą zrozumiałą, że bliscy byli Pospíšilowi autorzy, z którymi zetknął się osobiście w trakcie rzymskich studiów, bądź których teksty są najbardziej znane w kręgu rzymskiej teologii. Można jednak było oczekiwać, że sięgnie także po literaturę teologiczną, która powstawała w środowisku kościelnym nieco zbliżonym do warunków, w jakich żył Kościół w Czechach, mianowicie po dzieła teologów polskich, na przykład A. NOSSOLA, C.S. BARTNIKA, W. HRYNIEWICZA. Okazuje się, że teksty w języku polskich są także dla Czecha równie trudne do rozszyfrowania, jak dla Włocha, Niemca czy Francuza. Pomijając ten mankament trzeba podkreślić, że o. Pospíšil uwzględnił w swej pracy wszystkie główne dzieła chrystologiczne, jakie

ukazały się w ostatnich kilkunastu latach. Czerpie z nich wiele, zachowując jednak własną linię myślenia teologicznego.

Jej teoretyczne założenia wyklada w pierwszej części książki (s. 11–42). Wyjaśniana tu pojęcie chrystologii, ukazuje jej współczesne kierunki, sporo miejsca poświęca metodzie stosowanej w chrystologii dogmatycznej. Skłania się wyraźnie ku ujęciu klasycznemu, które JAN PAWEŁ II w *Fides et ratio* określa jako podwójną zasadę metodologiczną: *auditus fidei* i *intellectus fidei* (65). Pierwsza służy teologii do przyswajania treści objawienia, druga natomiast ukazuje zawartą w objawieniu prawdę jako zrozumiałą, czyli odznaczającą się logiczną spójnością. Pospíšil przyjmuje tę dwustopniową metodę badawczą i zgodnie z nią konstruuje swą pracę. W części II i III analizuje teksty biblijne i patrystyczne, zaś w części IV i V poddaje spekulatywnej refleksji prawdy chrystologiczne i soteriologiczne. Na zakończenie swych uwag metodologicznych Pospíšil podkreśla bardzo mocno potrzebę związania chrystologii z duchowością. Pojmuje to jako wzajemny wpływ teoretycznych badań chrystologicznych i praktycznego życia w wierze, czyli związek ortodoksji z ortopraksją. Pozostaje tu pod wpływem, cytowanego zresztą, H.U. von BALTHASARA, który mówi o pozytywnych skutkach przechodzenia od „teologii uprawianej na kolanach” do „teologii siedzącej za stołem” Ten subiektywny aspekt uprawiania teologii, to znaczy wpływ osobistej postawy teologa na efekty jego teologicznych dociekań, opisuje ponadto Pospíšil formułą „teologia serca” Jest ona nawiązaniem do wypowiedzi AUGUSTYNA i BONAWENTURY, u których słowo „serce” rozumiane było często jako siedlisko ludzkiego ducha, a nawet miejsce spotkania intelektualnych wysiłków człowieka z łaską Boga. Według Pospíšila, chrystologiczna refleksja nad tajemnicą preegzystującego Słowa nie może ograniczyć się do czysto intelektualnych spekulacji, ale powinna mieć odniesienie do postaw życiowych, zwłaszcza samego teologa, który jest w stanie wnikać w Boże tajemnice jedynie dzięki otwartości na działanie łaski Bożej.

Poglądy Pospíšila dotyczące subiektywnej życiowej postawy teologa wobec przedmiotu swoich badań są w dużej mierze jego oryginalnym wkładem w metodologię chrystologii. Szkoda, że nie pokazał, w jakiej relacji pozostają one do tradycyjnych ujęć, mówiących o wierze jako nie zobiektywizowanym źródle teologii. Zgodnie z nimi teolog, zanim zacznie zastanawiać się nad słowem Bożym, musi je najpierw przyjąć aktem wiary. W przeciwnym wypadku jego teologię potraktować można raczej jako ćwiczenia intelektualne niż próby wnikania w głębię zbawczej tajemnicy Boga. Wydaje się, że to stanowisko, zaakceptowane powszechnie w metodologii teologii, pozostaje w ścisłym związku z opiniami Pospíšila.

Po przedstawieniu teoretycznych założeń swej chrystologii Pospíšil przystępuje do wykładu zasadniczych zagadnień chrystologicznych. Ich układ — jak już zaznaczono — jest dwustopniowy. Pierwszy etap badań prowadzony jest metodą *auditus fidei*, a drugi — *intellectus fidei*. Wykorzystanie tych metod sprawia, że struktura poszczególnych części jest zgodna z tradycyjnymi ujęciami chrystologii.

Część II (po omówionej już części metodologicznej) nosi tytuł *Tajemnica Jezusa Chrystusa w Piśmie św.* (s. 43–102). Autor poddaje w niej analizie chrystologiczne teksty Starego i Nowego Testamentu. Teksty starotestamentowe ujmuje w mesjańskie modele: mesjanizm Dawidowy, kapłański, prorocki oraz niebieskiego pośrednika zbawienia. Badania nad Starym Testamentem podsumowuje refleksją nad mesjańskimi oczekiwaniami narodu żydowskiego w czasach Jezusa. Przyjmuje powszechny pogląd teologów o konflikcie, jaki istniał między ówczesnymi wyobrażeniami Żydów o mającym nadejść Mesjaszu a Jezusowym pojmowaniem swej mesjańskiej roli. Konflikt ten doprowadził życie Jezusa do dramatycznego finału (s. 54n).

Nowy Testament charakteryzuje się wielością chrystologii. U ich podstaw leży jednak jedna tajemnica Jezusa Chrystusa i jedna wiara pierwotnej gminy w Jezusa z Nazaretu, który jest Panem, jednorodzonym Synem Bożym i Zbawicielem świata. Pospíšil przedstawia pokrótce niektóre nowotestamentowe chrystologie, a następnie tajemnice życia przedwielkanocnego Jezusa jako ich fundament.

Część III (s. 103–148) jest prezentacją chrystologii patrystycznej. Rozwój chrystologii w okresie patrystycznym jest przez Pospíšila rozpatrywany w perspektywie przejścia chrześcijańskiego orędzia ze świata żydowskiego w krąg kultury greckiej. Komplikacje związane z tym przejściem są szczególnie widoczne w rozumieniu osoby Jezusa Chrystusa: dla Żydów problemem podstawowym była akceptacja bóstwa Chrystusa, dla Greków niełatwe do wyjaśnienia było Jego człowieczeństwo. Zasadniczą trudnością dla chrześcijaństwa była konieczność wyrażenia swego orędzia przy pomocy narzędzi tej kultury, w którą wchodziło, jednakże bez identyfikowania się z nią. Skuteczność inkulturacyjnych procesów z pierwszych wieków uzasadnia — według Pospíšila — wysiłki tych, którzy dziś poszukują nowych form głoszenia Chrystusowego orędzia we współczesnym wielokulturowym świecie.

Po prezentacji i interpretacji tradycji biblijnej i patrystycznej Pospíšil przechodzi w części IV (s. 149–192) do — jak sam to określa — chrystologii spekulatywnej. Wiele uwagi poświęca w tej części trynitarnemu aspektowi tajemnicy wcielenia. Pozostaje tutaj pod wyraźnym wpływem teologii H.U. von BALTHASARA i K. RAHNERA. Zapewne z inspiracji Balthasara pochodzi refleksja nad wcieleniem jako kenozą Syna Bożego. Autor skupia się w niej na analizie Pawłowego hymnu o kenozie (Flp 2,6-8). Zajmuje się też klasycznymi tematami chrystologicznymi o rozwoju wiedzy i świadomości Jezusa, a także Jego wierze i posłuszeństwie Ojcu. Wprowadzeniem do tej problematyki jest analiza pojęcia osoby w jej tradycyjnym i współczesnym rozumieniu oraz relacji bóstwa do człowieczeństwa w Jezusie Chrystusie. Do rozważań chrystologicznych włączył Pospíšil zagadnienie narodzenia Jezusa z Maryi Dziewicy.

Ostatnia (V) część (s. 193–248) książki Pospíšila to soteriologia. Autor jest w niej klasycznym reprezentantem zachodniej myśli teologicznej, dla której soteriologia jest właściwie staurologią, czyli nauką o zbawczym znaczeniu krzyża. Po przedstawieniu kilku ogólnych zagadnień soteriologicznych, jak: obiektywne i subiektywne

rozumienie soteriologii, relacja między odkupieniem a zbawieniem czy jedyność i powszechność zbawienia w Chrystusie, przechodzi do analizy zbawczego rozumienia krzyża Chrystusa. Na wstępie uzasadnia potrzebę skoncentrowania na krzyżu w rozważaniach soteriologicznych. Problem krzyża jako wydarzenia zbawczego stanowi zasadniczą treść soteriologii Pospíšila (s. 210–247). Wcieleniu poświęca bardzo niewiele uwagi (s. 210n), opisując je jako wydarzenie, które dokonało się ze względu na odkupienie człowieka na krzyżu. Tyle samo miejsca (s. 247n) w jego soteriologii zajmuje rozpatrywane wspólnie zmartwychwstanie Chrystusa i zesłanie Ducha Świętego. Tak zdawkowe potraktowanie zbawczego wymiaru wcielenia i zmartwychwstania Chrystusa należy uznać za brak w soteriologicznej refleksji Pospíšila.

Książkę Pospíšila trzeba zaliczyć do klasycznych prac chrystologicznych. Posiada wszelkie cechy, które pozwalają uznać ją za solidne studium naukowe, uwzględniające najnowsze nurty w myśli chrystologicznej. Korzystając z tej myśli, Autor podaje ją szczegółowej analizie i twórczej interpretacji. Oryginalne są zamierzenia uwzględnienia w refleksji chrystologicznej teologii duchowości i „teologii serca”, chociaż w trakcie prezentacji poszczególnych zagadnień chrystologicznych i soteriologicznych trudno doszukać się wyraźnej konkretyzacji tych postulatów. Praca jest ważnym przyczynkiem do badań chrystologicznych. Należy ją polecić wszystkim zainteresowanym problematyką chrystologiczną, zwłaszcza teologom, katechetom i studentom teologii.

Ks. Tadeusz Dola

* * *